

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/solidarnosc/80143,Grudziadz-na-mapie-opozycji-PRL.html>

Przemarsz Protestacyjny z 31 sierpnia 1981 r. w Grudziądzu. Fot. AIPN w Bydgoszczy

ARTYKUŁ

Grudziądz na mapie opozycji PRL

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: PRZEMYSŁAW WÓJTOWICZ 26.03.2021

Grudziądz na przełomie lat 70. i 80. XX w. liczył ok. 90 tys. mieszkańców. Warto mieć świadomość, że należał on (i należy) do większych miast w północnej Polsce, będąc dużym ośrodkiem kulturalno-gospodarczym położonym na styku Pomorza Nadwiślańskiego, Powiśla i Ziemi Chełmińskiej.

Jest zatem Grudziądz największym liczebnie miastem leżącym w miejscu stanowiącym naturalne centrum dla okolicznych miejscowości w promieniu co najmniej 20 kilometrów. Pomimo tego wszystkiego podczas wdrażania w okresie gierkowskim reformy administracyjnej w 1975 r. został on pominięty przy rozdzielaniu siedzib nowych województw. Dla lokalnej społeczności było to tym bardziej niezrozumiałe, że okazało się, iż stolicami województw w innych rejonach kraju zostały dużo mniejsze miejscowości, często liczące poniżej 50 tys. mieszkańców, m.in. takie jak Sieradz, Suwałki, Łomża czy Ciechanów.

Główną osią sporu w samym województwie toruńskim był konflikt między jego największymi miastami – Toruniem i Grudziądzem. Niestety przełożył się on także na wzajemne relacje ukształtowanych w Toruniu i Grudziądzu po sierpniu 1980 r. Międzyzakładowych Komitetów Założycielskich „Solidarności”.

Należy przypomnieć, że dzisiejszy region kujawsko-pomorski od roku 1975 do 1998 podzielony był na trzy województwa, każde o innym charakterze. Dominujące województwo bydgoskie miało przemysłowo-rolniczy charakter, było trzecim co do wielkości w Polsce (w 1980 r.: powierzchnia – 10.349 km², ludność – 1 mln 36 tys. os.). Drugie z nich, województwo toruńskie stało się natomiast kuźnią kadr, ze względu na umiejscowienie w nim jednego z zaledwie dwóch uniwersytetów północnej Polski (5.348 km², 611 tys. os.). Z kolei najmniejsze z całej trójki województwo włocławskie to rejon o charakterze wybitnie rolniczym (4.402 km², 413 tys. os.).

Ośrodek opozycji przedsierpniowej

Grudziądz znalazł się w powstałym wówczas województwie toruńskim i już w latach 70. XX w. stał się znaczącym ośrodkiem opozycyjnym. Wówczas to na terenie województwa ukształtowały się dwie prężne grupy opozycyjne (tymczasem w pozostałych miejscowościach regionu działały wyłącznie pojedyncze osoby). Od 1978 r. kształtowała się grupa toruńska, która gromadziła osoby związane z Uniwersytetem Mikołaja

Kopernika. Drugą, nieco wcześniejszą, była grupa grudziądzka, której geneza związana była ze strajkiem, do jakiego doszło dnia 25 czerwca 1976 r. w Pomorskiej Odlewni i Emalierni. Skupiała ona przede wszystkim zwolnionych wówczas robotników, których liderem stał się Edmund Zadrożyński, aktywny działacz Komitetu Obrony Robotników.

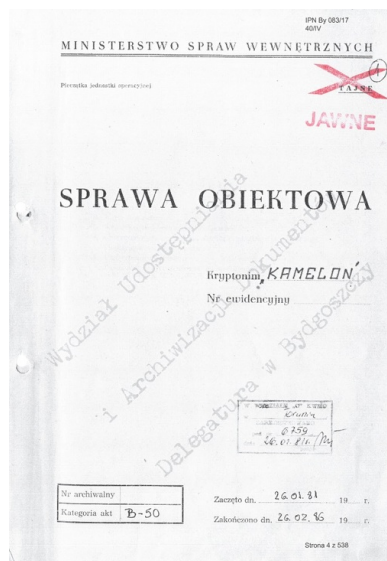
Grudziądz już w latach 70. XX w. był znaczącym ośrodkiem opozycyjnym, m.in. za sprawą działalności członka KOR Edmunda Zadrożyńskiego

Sierpień w województwie toruńskim

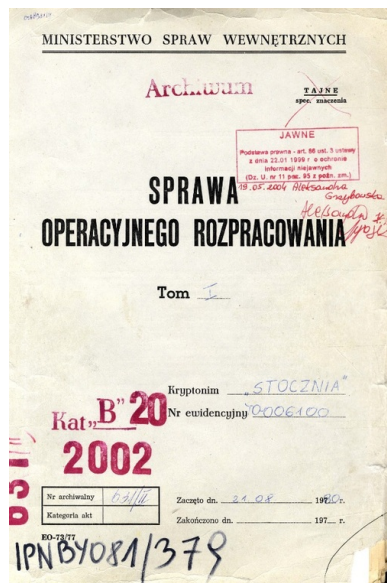
Sierpień 1980 r. należał w województwie toruńskim, podobnie jak w całym kraju, do wyjątkowo gorących pod względem wydarzeń politycznych. Do pierwszych jednodniowych strajków doszło w przedsiębiorstwach transportowych w okresie 18–21 sierpnia 1980 r. Natomiast wielodniowe strajki o charakterze solidarnościowym jako pierwsze rozpoczęły zakłady kooperujące ze Stoczną Gdańską: od 21 sierpnia – Toruńskie Zakłady Urządzeń Okrętowych Towimor w Toruniu; od 26 sierpnia – Pomorskie Zakłady Urządzeń Okrętowych Warma w Grudziądzu. Następnie w okresie 27–30 sierpnia 1980 r. dołączyły zakłady spoza branży: Stomil, Grudziądzkie Przedsiębiorstwo Budowlane, Agromet-Unia, Pomorska Odlewnia i Emaliernia (wszystkie w Grudziądzu), Ema-Apator w Toruniu. Na lidera protestu wyrósł Towimor, gdzie na czele Komitetu Strajkowego stanął Edward Strzyżewski. Inne zakłady przysyłały do niego swoje delegacje. 30 sierpnia 1980 r. powstał tam Międzyzakładowy Komitet Strajkowy. 1 września 1980 r. w obecności przedstawicieli sześciu zakładów wchodzących w jego skład (Apatora, Towimoru, Warmy, Agromet-Unii, POiE, Fabryki Akcesoriów Meblowych z Chełmna) podpisano porozumienie z delegacją partyjno-administracyjną woj. toruńskiego, na czele której stał wojewoda toruński Jan Przytarski. W sierpniowych strajkach na terenie województwa toruńskiego uczestniczyło co najmniej 9,5 tys. osób.

Napięcia Grudziądz-Toruń

Ogólnopolskiej opinii publicznej najbardziej znanym antagonizmem z regionu kujawsko-pomorskiego jest konflikt między Bydgoszczą a Toruniem – o genezie sięgającej średniowiecza. Tym bardziej warto pamiętać, że główną osią sporu w samym województwie toruńskim był konflikt między jego największymi miastami – Toruniem i Grudziądzem. Niestety przełożył się on także na wzajemne relacje ukształtowanych w Toruniu i Grudziądzu po sierpniu 1980 r. Międzyzakładowych Komitetów Założycielskich „Solidarności”.

Sprawa Obiektowa krypt. „Kameleon” Fot. AIPN w Bydgoszczy

**Sprawa Operacyjnego
Rozpracowania krypt. „Stocznia”
Fot. AIPN w Bydgoszczy**

Na terenie Grudziądza w sierpniu 1980 r. strajk solidarnościowy rozpoczęło aż sześć dużych zakładów, a tymczasem w „stolicy” województwa zaledwie dwa. Ten fakt napawał dumą mieszkańców Grudziądza. Tutejszy MKZ ukształtował się 12 września 1980 r., a jego przewodniczącym został Jerzy Przybylski. Ten silny ośrodek oddziaływał na sąsiednie miejscowości: Łasin i Chełmno. Początkowo nawiązano bezpośrednie relacje z Gdańskiem, z pominięciem torunian. Dopiero latem 1981 r. osiągnięto porozumienie i lokalni działacze zgodzili się na podregion posiadający dużą samodzielność w ramach „Solidarności” Regionu Toruńskiego. MKZ w Grudziądzu był rozpracowywany przez Służbę Bezpieczeństwa m.in. w ramach Sprawy Obiektowej krypt. „Kameleon”, a także Sprawy Operacyjnego Rozpracowania krypt. „Stocznia”.

Inicjatywy czasu „Solidarności”

Okres do wprowadzenia stanu wojennego obfitował w wiele znaczących inicjatyw. Z inspiracji grudziądzkiej „Solidarności” w 1981 r. zorganizowano dwie wielkie akcje protestacyjne.

Wydarzeniem które zbulwersowało lokalną społeczność było pobicie przez „nieznanych sprawców” wiceprzewodniczącego grudziądzkiego MKZ Jerzego Kruczyńskiego. W trakcie napadu dokonanego 15 lipca 1981 r., m.in. wbito mu w policzek znaczek „Solidarności”. Z tych względów Związek domagał się uznania za stronę pokrzywdzoną: od prowadzącej śledztwo prokuratury żądano udziału w postępowaniu przygotowawczym jego przedstawicieli. Wobec negatywnej odpowiedzi członkowie „Solidarności” w Grudziądzu podjęli akcję protestacyjną. Jej elementem było zorganizowanie Przemarszu Protestacyjnego 31 sierpnia 1981 r. o godz. 15.00 ulicami miasta Grudziądza, spod POiE aż pod siedzibę miejscowej prokuratury.

**Przemarsz Protestacyjny z 31
sierpnia 1981 r. w Grudziądzu.**

Fot. AIPN w Bydgoszczy

Przemarsz Protestacyjny z 31 sierpnia 1981 r. w Grudziądzu.

Fot. AIPN w Bydgoszczy

Manifestacją dramatycznego położenia społeczeństwa był natomiast Marsz Głodowy, zorganizowany w Grudziądzu 22 października 1981 r., w którym uczestniczyło 9 tys. osób. Dwa dni przed tym terminem Zarząd Podregionu w Grudziądzu zorganizował akcję plakatowania miasta w celu poinformowania mieszkańców miasta o przygotowaniach. Użyte wówczas hasła mogły robić wrażenie: „Efekt kartkowej sprzedaży – każdy coraz mniej waży”, czy „Powstańcie, których dręczy głód!”. Demonstranci nieśli liczne transparenty z sugestywnymi hasłami: „Mieliśmy mieć drugą Polskę, mamy Trzeci Świat”, „Władza Ludu czy głodu”, „Czy socjalizm to synonim nędzy, głodu i brudu?”, „Bez żywności nie ma wydajności”, „Dobra konsumpcyjnie nie są własnością władzy”, „My chcemy jeść! Żywności dla dzieci!”, „Żywność na półki”, „Głodem nas rząd nie złamie”.

Ostatecznie na terenie województwa toruńskiego do końca 1980 r. ukształtowało się 10 Międzyzakładowych Komitetów Założycielskich w: Brodnicy, Chełmnie, Chełmży, Golubiu-Dobrzyniu, Grudziądzu, Kowalewie Pomorskim, Łasinie, Nowym Mieście Lubawskim, Toruniu, Wąbrzeźnie. Latem 1981 r. przekształciły się one w podregiony tworzące Region Toruński NSZZ „Solidarność”. We wrześniu 1981 r. toruńska „Solidarność” liczyła ok. 148 tys. członków w 160 Komisjach Zakładowych, co stanowiło 24% mieszkańców ówczesnego województwa. Organem toruńskiej „Solidarności” było „Wolne Słowo”. Ukazywało się w dwóch wersjach: od października 1980 r. – publicystyczno-informacyjna; od marca 1981 r. – informacyjna. Struktury „Solidarności” na terenie Grudziądza należały przy tym do najprężniejszych w regionie.

TU
Solidarność

WYSTAWA PLENEROWA
26 MARCA 2021 r.

AGENCIUM ORSAM CZECHOWICZKA FURBAŁ
GOSIŃSKI LEONOWSKI-PIKUSIŃSKI GONDEKOWSKI
KUTYLA KUCZEBAK LIPKA OSTROWICKI-SAMBUKOWSKI
OSTROWICKI-SAMBUKOWSKI WILCZYŃSKI ŻELAZNA LÓDKA

27 MARCA 2021 r.

1981

**Wystawa IPN „TU rodziła się
Solidarność” prezentowana jest
od lipca 2020 r. w większych i
mniejszych miejscowościach
Polski, związanych z powstaniem
w 1980 r. Niezależnego
Samorządnego Związku
Zawodowego.**

COFNIJ SIĘ